

відповідальності із одночасним закріпленням кваліфікованих складів, що охоплюють найбільш небезпечні конкретні форми посягань, передусім пов'язані з порушенням адвокатської таємниці та конфіденційності спілкування. Такий підхід дозволить забезпечити необхідний баланс між гнучкістю кримінально-правового регулювання та належним рівнем правової визначеності, що є запорукою ефективного захисту незалежності адвокатської діяльності в умовах правової реформи.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>.
2. Балобанова Д. О. Втручання в діяльність захисника (адвоката) чи представника особи: кримінально-правовий та кримінологічний вимір. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2023. № 63. Івано-Франківськ. С. 95–105.
3. Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності»: № 12320 від 16 груд. 2024 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/>.
4. Проект нового Кримінального кодексу України (станом на 22.02.2026). Робоча група з питань розвитку кримінального права. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2026/02/24/kryminalnyj-kodeks-22-02-2026-ukr.pdf>.

Кирюхіна Руслана Ярославівна,
ад'юнкт кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО СПРИЧИНИЛИ ЗАГИБЕЛЬ ЛЮДИНИ

Збройна агресія проти України зумовила значне збільшення кількості кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів. Відповідно до положень Женевських конвенцій [1] та Римського статуту Міжнародного кримінального суду [2], розслідування цих злочинів повинно ґрунтуватися на принципах законності, об'єктивності, неупередженості, повноти та ефективності збирання доказів.

Особливого значення у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів, що спричинили загибель людини, набуває своєчасна та належна фіксація доказової інформації. Це зумовлено тим, що розслідування таких злочинів здійснюється в умовах активних бойових дій, обмеженого доступу до місця події, значних руйнувань і небезпеки для учасників слідчих (розшукових) дій.

Докази є важливими для будь-якого юридичного процесу, спрямованого на встановлення об'єктивної істини та забезпечення справедливості. Пошук, фіксація, вилучення та збереження матеріальних слідів, цифрової інформації й інших джерел доказової інформації повинні здійснюватися відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства та міжнародних стандартів документування воєнних злочинів.

В. І. Фаринник підкреслює, що збирання доказів виступає одним із основних складників процесу доказування. Учений трактує структуру цього процесу як регламентовану діяльність уповноважених осіб, яка включає пошукові, пізнавальні, посвідчувальні та правозабезпечувальні дії [3, с. 56].

О. І. Гвоздік та О. С. Старенький зазначають, що процес збирання доказів у кримінальному провадженні охоплює оцінку їх належності та значення у контексті загальної картини подій, що розслідуються. Формування доказової бази передбачає не лише збирання фактичних даних, а і їх подальший аналіз для з'ясування обставин правопорушення [4, с. 59].

Однією з ключових особливостей збирання доказів є своєчасна та належна фіксація місця події. Огляд місця події дає можливість виявити сліди злочину, зокрема уламки боєприпасів, вирви від вибухів, сліди крові, пошкодження об'єктів цивільної інфраструктури, залишки військової техніки, сліди біологічного походження та інші речові докази. Водночас проведення такої слідчої (розшукової) дії нерідко ускладнюється наявністю мінної небезпеки, повторними обстрілами та обмеженим доступом до території проведення активних бойових дій.

Особливу роль у доказуванні відіграє фото- та відеофіксація. Використання безпілотних літальних апаратів, супутникових знімків, камер спостереження та мобільних пристроїв дозволяє документувати наслідки воєнних злочинів навіть за відсутності безпечного доступу до території. Такі цифрові докази мають важливе значення для підтвердження факту атаки, часу її здійснення, характеру руйнувань та ідентифікації можливих винних осіб.

Україна запровадила багато цифрових засобів збору доказів для ефективнішого документування воєнних злочинів в Україні. Прикладом такого є електронний ресурс «warcrimes.gov.ua», створений Офісом Генерального прокурора разом з українськими та міжнародними партнерами, який забезпечує збір, систематизацію та збереження відомостей про факти вчинення воєнних злочинів, зокрема тих, що спричинили загибель людей. Дані, зібрані з цих джерел, мають потенційне використання як у національних судах, так і в міжнародних судових інстанціях.

Ще одним із джерел значущої інформації при розслідуванні воєнних злочинів є особистісні джерела, що включають в себе показання свідків, потерпілих, підозрюваних (зокрема полонених) [5, с. 50]. Проведення допиту потребує обов'язкового врахування психоемоційного стану осіб, оскільки більшість з них зазнали значного психологічного стресу, стали очевидцями насильства або втратили близьких людей. У зв'язку з цим особливого значення набуває забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, дотримання етичних засад проведення слідчих (розшукових) дій, а також застосування спеціальних тактичних і психологічних методик, спрямованих на недопущення повторної травматизації допитуваних осіб.

Важливим елементом доказування є проведення судових експертиз. Судово-медична експертиза дозволяє встановити причину смерті, характер тілесних ушкоджень, механізм їх утворення та інші обставини загибелі особи. Вибухотехнічні, балістичні, молекулярно-генетичні й інші види експертиз сприяють встановленню типу зброї, ідентифікації загиблих і зв'язку між конкретним видом озброєння та наслідками атаки.

Розслідування воєнних злочинів в Україні здійснюють уповноважені правоохоронні, слідчі органи держави та органи прокуратури. У структурі зазначених органів функціонують спеціалізовані підрозділи, діяльність яких спрямована на документування міжнародних злочинів і збір доказів порушення норм міжнародного гуманітарного права. Зокрема, в Офісі Генпрокурора діє Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, а також спеціалізовані підрозділи в обласних прокуратурах [6, с. 97].

Окрему увагу варто звернути на ті особливості збирання доказів, які характерні саме для воєнних злочинів, що спричинили смерть людини. На відміну від звичайних кримінальних проваджень, тут слідчі підрозділи стикаються з

підвищеним рівнем небезпеки. Саме тому першочерговими завданнями є:

- негайна фіксація місця події;
- вилучення та збереження речових доказів;
- допит свідків та потерпілих;
- аналіз фото-, відео- та супутникових матеріалів;
- ідентифікація загиблих осіб;
- призначення судових експертиз.

Отже, збирання доказів під час розслідування воєнних злочинів, що спричинили загибель людини, має комплексний та багатоаспектний характер. Ефективність такого розслідування переважно залежить від своєчасної фіксації слідів злочину, належного проведення слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань і дотримання міжнародних стандартів документування. Удосконалення методик розслідування та посилення міжвідомчої та міжнародної співпраці сприятимуть підвищенню ефективності притягнення винних осіб до відповідальності за воєнні злочини.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Женевських конвенцій від 12 серп. 1949 р. про захист жертв війни : Указ Президії Верховної Ради Укр. Рад. Соціаліст. Респ. від 3 лип. 1954 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114a-03#Text>.
2. Римський статут міжнародного кримінального суду : Статут Міжнар. кримін. суду від 17 лип. 1998 р.: станом на 25 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.
3. Фаринник В. І. Особливості формування доказів та доказування в кримінальному судочинстві України : метод. рек. Харків : Фактор, 2013. 93 с.
4. Гвоздік О. І., Старенький О. С. Логіка формування доказової бази в кримінальному провадженні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 2(24). С. 59–63.
5. Малетова О. С., Гнідаш В. С. Розслідування воєнних злочинів: збирання й архівування доказів та інформації в умовах збройного конфлікту в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 134. С. 45–53.
6. Осипенко І. П., Лабенок А. О. Досудове розслідування воєнних злочинів в Україні: стандарти, ризики для особистого життя і здоров'я. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. № 5 (86). С. 95–100.